

Redakcja: Agnieszka Zajdel (sekretarz redakcji), Szczepan Czarnecki,
Spasimir Domaradzki, Bartłomiej Krzysztan, Łukasz Krzyżanowski,
Sławomir Łukasiewicz, Damian Szacawa, Agata Tatarenko

Nr 1524 (29/2026) | 12.02.2026

ISSN 2657-6996

© IEŚ

Jakub Bornio

Wpływ wygaśnięcia traktatu New START na bezpieczeństwo Europy Środkowo-Wschodniej

5 lutego 2026 r. wygaś traktat o redukcji zbrojeń strategicznych (New START), zawarty w 2010 r. przez Stany Zjednoczone i Rosję. Choć jego założenia nie dotyczyły systemów, które były wykorzystywane przez Rosję do szantażu atomowego wobec państw Europy Środkowo-Wschodniej, to wygaśnięcie umowy ma globalne implikacje i pośrednie przełożenie na bezpieczeństwo państw regionu.

Droga do New START. 5 lutego 2026 r. wygaś traktat pomiędzy Stanami Zjednoczonymi Ameryki (USA) a Federacją Rosyjską, dotyczący redukcji strategicznej broni ofensywnej – tzw. Nowy START (ang. *New START – Strategic Arms Reduction Treaty*). Była to kolejna umowa z serii traktatów rozbrojeniowych zawieranych od 1972 r. pomiędzy USA a ZSRS/Rosją, kiedy to Richard Nixon i Leonid Breżniew podpisali porozumienie SALT (ang. *Strategic Arms Limitation Talks Agreement*), ograniczające liczbę systemów obronnych (raketowych systemów antybalistycznych) i sankcjonujące zasadę wzajemnego zagwarantowanego zniszczenia (ang. *mutual assured destruction – MAD*) jako podstawę stabilności jądrowej. Próba odejścia od logiki MAD została następnie podjęta przez prezydenta Ronalda Reagana. Jednak paraflowana w 1982 r. wstępna wersja traktatu tzw. START I została ostatecznie podpisana dopiero w 1991 r., za czasów George’a Busha i Michaiła Gorbaczowa. Traktat doprowadził do największej w historii redukcji broni atomowej, ograniczając dostępny arsenał (wyrażony głównie w liczbie głowic nuklearnych) o ok. 80% – do ok. 6000 głowic i 1500 sztuk strategicznych systemów ich przenoszenia.

Nowy START został podpisany w 2010 r. przez prezydentów Baracka Obamę i Dmitrija Miedwiediewa i zaczął obowiązywać od 5 lutego 2011 r. Traktat został następnie przedłużony w 2021 r. przez prezydentów Josepha Bidena i Władimira Putina na kolejne 5 lat. Przedłużenie było w istocie warunkowe i stanowiło raczej efekt impasu negocjacji niż chęci pogłębienia procesu odprężenia. Amerykanie co najmniej od 2019 r. naciskali, aby trzecią stroną nowego traktatu była Chińska Republika Ludowa. Nowy START zakładał redukcję ogólnej liczby głowic rozmieszczonych (tj. gotowych do użycia) do ok. 1500, rakiet do 700 i systemów przenoszenia do 800¹.

Demitologizacja Nowego START-u i konsekwencji jego wygaśnięcia. Analiza konsekwencji wygaśnięcia Nowego START-u dla bezpieczeństwa globalnego i regionalnego Europy Środkowo-Wschodniej (EŚW) wymaga podkreślenia kilku związanych z nim faktów. Po pierwsze, traktat nie eliminował strategicznej broni jądrowej ani nawet nie ograniczał jej w stopniu, który mógłby zniwelować efekt wzajemnego zagwarantowanego zniszczenia. Liczba głowic i systemów przenoszenia nadal pozostawała na wystarczająco wysokim poziomie, aby w hipotetycznym scenariuszu doprowadzić do „globalnej katastrofy”. Po drugie, Nowy START zakładał redukcję jedynie systemów strategicznych i międzykontynentalnych. Jądrowa broń taktyczna i systemy takie jak Kalibr, Iskander, Oresznik czy torpeda Posejdon, które były niejednokrotnie wykorzystywane do szantażu atomowego względem niektórych państw EŚW, nie były objęte traktatem². Po trzecie, traktat *de facto* nie obowiązywał od 21 lutego 2023 r., kiedy to Rosja zawiesiła w nim swoje uczestnictwo. Wygaśnięcie traktatu jest zatem jedynie formalnym przypieczętowaniem stanu faktycznego.

Podpisanie i wygaśnięcie traktatu a kontekst międzynarodowy. Z perspektywy USA zawarcie Nowego START-u wpisywało się w szerszą politykę administracji B. Obamy, w której centrum znalazły się tzw. zwrot na Pacyfik (ang. *the Pacific Pivot*) i sprzęgnięty z nim reset w relacjach z Rosją. W listopadzie 2011 r. ówczesna sekretarz stanu Hilary Clinton w swoim artykule na łamach „Foreign Policy” w sposób otwarty wskazała, że to właśnie obszar

¹ System obliczania arsenału dla poszczególnych kategorii jest bardziej złożony, niż ten zasygnalizowany obrazowo w tekście.

² Więcej o odpowiedzi NATO na szantaż atomowy w: [„Komentarze IEŚ”, nr 1117](#).

Indo-Pacyfiku będzie głównym czynnikiem determinującym politykę globalną, a co za tym idzie – także politykę zagraniczną i bezpieczeństwa USA³. Reset w relacjach z Rosją, którego Nowy START był egzemplifikacją, stał się zatem próbą ustabilizowania stosunków bilateralnych, a może nawet zawiazania ściślejszej współpracy z Rosją w obliczu konieczności skupienia wysiłków na rywalizacji z Chinami.

Za czasów pierwszej prezydentury D. Trumpa uwidoczniły się problemy w zakresie bilateralnych układów jądrowych. D. Trump otwarcie odmówił przedłużenia Nowego START-u, a w 2019 r. doprowadził do wypowiedzenia traktatu INF (ang. *Intermediate-Range Nuclear Forces Treaty*). Pomimo tych trudności już za czasów prezydentury J. Bidena obie strony zgodziły się na warunkowe przedłużenie Nowego START-u na 5 lat.

W 2022 r. w obliczu wojny na Ukrainie i z jednej strony niepowodzenia „specjalnej operacji wojskowej”, która wymusiła sięganie po szantaż atomowy, natomiast z drugiej strony przekonania Rosji o rychłym przewyżczeniu trudności na froncie ukraińskim, a także przeświadczenia, że w niedługim czasie będzie ona w stanie rywalizować w domenie jądrowej na równych zasadach z USA, Rosja zaczęła najpierw odmawiać inspekcji i dzielenia się informacjami dotyczącymi swojego arsenału atomowego, a następnie w 2023 r. zawiesiła swoje uczestnictwo w układzie.

Przed wygaśnięciem Nowego START-u Rosja czyniła zabiegi o kolejne przedłużenie traktatu, jednak uwarunkowania międzynarodowe początku 2026 r. znacznie odbiegały od tych z 2023 r., kiedy to rosyjskie ośrodki decyzyjne zdecydowały się na *de facto* wystąpienie z traktatu. Z perspektywy Rosji, której zależało na przedłużeniu porozumienia, oczywiste jest, że USA posiadają pewne przewagi, w tym m.in. znaczne zapasy głowic; są w stanie produkować więcej zaawansowanych systemów przenoszenia; rozwijają idee żelaznej kopuły; artykułują chęć dyslokacji swoich systemów poza USA; czy demonstracyjnie testują międzykontynentalne pociski balistyczne⁴ Minuteman III. Na podobne działania Rosja w warunkach wojny na Ukrainie nie może sobie pozwolić. Równie istotny jest wymiar polityczny. Traktaty takie jak Nowy START są ważnym elementem komunikowania strategicznego, ukazują poziom napięcia i ogólną kondycję relacji bilateralnych. Amerykańsko-rosyjskie porozumienie byłoby zatem istotnym sygnałem politycznym, który Rosja mogłaby wykorzystać np. w kontekście negocjacji na Ukrainie. USA zależy jednak na włączeniu do umów rozbrojeniowych Chin, których potencjał jądrowy z roku na rok rośnie⁵.

Konsekwencje dla państw Europy Środkowo-Wschodniej. Realizacja postanowień Nowego START-u nie miała bezpośredniego wpływu na bezpieczeństwo państw EŚW, wobec których Rosja stosowała szantaż atomowy przy użyciu systemów taktycznych nieobjętych traktatem. Wygaśnięcie umowy, która *de facto* i tak nie obowiązywała, może być jednak instrumentalizowane przez Rosję w działaniach informacyjnych i kognitywnych wobec społeczeństw i decydentów państw EŚW. Wygaśnięcie traktatu sprawiło, że kwestia broni atomowej jest poruszana w infosferze, co stanowi pretekst do przypomnienia, że Rosja jest „mocarstwem atomowym”. Może podnosić to ogólny poziom napięcia i niepokoju oraz powodować wzrost obaw przed konfrontacją z Rosją.

Erozja międzynarodowej architektury bezpieczeństwa i wycofywanie się USA z roli dostawcy bezpieczeństwa sprawiają, że deficyt broni atomowej na obszarze wschodniej flanki NATO może okazać się coraz bardziej widoczny i uciążliwy, zwłaszcza że głównym adwersarzem państw EŚW jest państwo posiadające taki arsenał i chętne do posługiwania się szantażem atomowym.

Staje się to podstawą do ożywienia w państwach EŚW dyskusji na temat pozyskania parasola nuklearnego – czy to pod postacią zdolności sojuszniczych ([Komentarze IEŚ, nr 1117](#)), czy autonomicznych. Podobne dyskusje toczą się w innych państwach, które opierały swoje bezpieczeństwo na silnym partnerstwie z USA, m.in. w Korei

³ H. Clinton, *America's Pacific Century*, 11.10.2011, <https://foreignpolicy.com/2011/10/11/americas-pacific-century/> [11.02.2026].

⁴ Kazus testów pocisku Minuteman III z 2025 r.

⁵ H. M. Kristensen, M. Korda, *World Nuclear Forces*, SIPRI Yearbook 2025: Armaments, Disarmament and International Security, <https://www.sipri.org/sites/default/files/SIPRIYB25c06%266A.pdf> [11.02.2026].

Południowej czy Australii. Także Szwecja inicjuje działania w tym zakresie (*de facto* powraca do programu z okresu zimnej wojny), o czym w styczniu 2026 r. poinformował premier tego państwa Ulf Kristersson.

Artykułowanie chęci pozyskania broni jądrowej przez państwa EŚW i Europy Północnej może być użyte także jako karta negocjacyjna wobec sojuszników, którzy broń atomową posiadają, a którym jednocześnie nie zależy na jej proliferacji, np. celem zwiększenia ich zaangażowania w odstraszanie konwencjonalne.